

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

18^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1910

Naschrift op de „Familiepenningen.”

(*Tijdschrift*, 17den Jaargang, 1909, blz. 219.)

Zooals gewoonlijk bij het verschijnen van een opstel in het *Tijdschrift*, ontvingen wij ook over „*Familiepenningen*” eenige brieven met vragen, opmerkingen en aanvullingen. Sommige daarvan kunnen dienen tot verbetering van ons werk en daarom schijnt het ons wenschelijk deze in een naschrift te publiceeren. In de eerste plaats merkt ons geacht medelid, de heer J. E. TER GOUW, op, dat het op blz. 232 afgebeelde geldstuk *niet* is een halve dukaton, doch een gulden. Hij verwijst naar zijn artikel „*De munt in de volkstaal*” in *Tijdschrift*, 1906, 14en jaarg., blz. 210 en verder naar A. DE WITTE, *Histoire monétaire des Comtes de Louvain, Ducs de Brabant, etc*, Anvers, 1899, tm. 3, pl. 57, N°. 901, waar de munt is afgebeeld. De heer TER GOUW heeft volkomen gelijk; het *is* een florin d'argent, een gulden en *niet* een halve dukaton. In de „*Ordonnancie en Instructie voor de wisselaers t'Antwerpen, 1633*” heet deze munt: „Enckelen gulden van harwaerts over.” De aanhalingen uit DE ROEVER en SCHOTEL hebben ons in den waan gebracht, dat het een halve dukaton was. De beschrijving van den dubbelen bij MADAI, onder N°. 3859 versterkte ons in die dwaling: De dubbele florin wordt daar „ein Niederländischer Ducaton” genoemd.

Over den liefdepenning bij de aanwinsten van het Kon. Penn. Kabinet in 1908, waarbij wij op blz. 233 melding maakten van de overeenkomst van het muntteken met dat van den Westfrieschen muntmeester JAN KNOL, 1715-1741, doch ons van dateering onthielden; deelt de heer

A. O. VAN KERKWIJK ons mede, dat hij dit stuk zou dateeren \pm 1625, dus honderd jaar vóór het muntmeesterschap van KNOL, eene tijdsbepaling, die ons wel waarschijnlijk voorkomt.

De heer VAN KERKWIJK had de welwillendheid ons eenige familiepenningen te zenden, welke veel gelijkenis vertoonen met onzen N°. 9 op blz. 247, pl. IX, N°. 9. Bij deze penningen is er een geheel gelijk aan den onze en *ook niet* gesigneerd. Een andere is bijna gelijk, doch iets grooter: dit stuk is geteekend : C. ADOLPHI, f. Bij eene oppervlakkige beschouwing zou men een oogenblik twijfelen of de in ons opstel afgebeelde penning N°. 9 nu wel door JAN LOOFF vervaardigd kan wezen. Bezieet men beide stukken echter met het vergrootglas, dan wordt elke twijfel opgeheven, de stempel van ADOLPHI is in de onderdeelen geheel anders. Vooral bij het loofwerk is het verschil opvallend. De penning is $\frac{1}{2}$ cM. grooter van middellijn. Het laatste woord van het vers is bij onzen gedenkpenning „verkregē”, op dien van ADOLPHI „verkregen”. Op de voorzijde van zijn stuk ziet men in het zonnetje eene duif, enz. Wij beelden den penning van ADOLPHI op pl. III af. De lezer vergelijkte zelf dit stuk met N°. 9 op pl. IX, van het opstel.

Het zal zich naar onze meening aldus hebben toegedragen: De penningen van LOOFF zullen zeer begeerd zijn geweest, de stempel versleet eindelijk en toen werd door CHRISTOFFEL ADOLFZON een nieuwe gemaakt naar het oude voorbeeld. Hij teekende dit stuk met zijnen naam. LOOFF werkte van 1627 tot 1651. CHRISTOFFEL ADOLFZ van 1666 tot 1676. Op blz. 238 van ons opstel zien wij hetzelfde gebeuren met DADLER, die gekopieerd werd door HÖHN. Wij blijven op grond van stijlovereenkomst met zijne andere penningen ons N°. 9 toeschrijven aan JAN LOOFF te Middelburg.

De beschrijving der besnijdenispenningen op blz. 254 is niet geheel juist. Bij den eersten, fig. G, behoorde een papiertje, waarop de verklaring van den penning en de vertaling der opschriften vermeld stond.

De heer DIRKS beschreef onzen penning, fig. H, in zijn werk *Penningen*, 1813-1863 (onder N°. 606). Voor alle zekerheid hadden wij ons gewend tot den heer S.A. RÚDELSHEIM, opperrabijn te Leeuwarden, die ons met groote welwillendheid inlichtte. Die rectificatie kwam echter te laat. Dit deel van het opstel was toen reeds afgedrukt, zoodat wij die verbetering hier moeten vermelden. Boven den evenaar op figuur G staat het Joodsche jaartal (5)547. Thans (in November) is het 5670. Dus een verschil van 123 jaar. De penning is dus niet van 1747, doch van 1910 (ons nieuw jaar)-123 = 1787. Verder bleek dit stuk niet een besnijdenispenning te zijn, doch een penning, dienende als bewijs van lidmaatschap eener vrome Israëlietische vereeniging. De evenaar is hier het symbool van het laatste oordeel. Figuur G is dus eene afbeelding van den penning, welke ABRAHAM HARTOG ZANGERS bij zijne toetreding als lid der vereeniging ontving.

De vertaling van het opschrift van den tweeden besnijdenispenning, fig. H, op blz. 255 is niet correct. Het moet zijn: Dit is de besnijdenispenning (bewijs of teeken) van mij JUDA, zoon van den heer ELEAZAR BEER, den besnijder der H. Gemeente te Utrecht.

De besnijder schonk eenen herinneringspenning aan den besnedene.

De heer VAN KERKWIJK deelde ons nog mede, dat hij dergelijke begrafenispenningen als die voor SYTIEN JANS, No. 18 op pl. XI, blz. 268, bezit met verschillende kindernamen. Een met „SEN. BOOTSHAECK, geb. 26 Meij 1681, gest. 1 Junié 1681,” één der vrouwen houdt in de linkerhand eenen tak met drie bloemen. Een tweede, ten name van REINOUTJE CROES, gest. 17 Nov. 1691, heeft eene andere keerzijde. Wij worden hierdoor versterkt in onze meening, dat dit patroon van sterfpenning oorspronkelijk voor jeugdige dooden bestemd was. (Zie noot 1, blz. 268.)

Over den begrafenispenning van TANNEKE VAN ERPEKOM,

blz. 270, pl. XI, N°. 19, kunnen wij nog mededeelen, dat de overledene eene nicht was van JOOST VAN VONDEL, die het opschrift dichtte voor de kz. van haren sterfpenning. Hare moeder ELISABETH DE WOLFF was eene zuster van MAIJKEN DE WOLFF, VONDEL's echtgenoot.

De ouders van TANNEKE waren:

JAN VAN ERPECUM, koopman te Amsterdam, wonende op het Water (Damrak) bij den Dam „in het groene hart”, geboren te Aken in 1586 en gestorven te Amsterdam 4 April 1634. Hij huwde te Amsterdam Juli 1612 met ELISABETH DE WOLFF, geboren te Keulen in 1589, gestorven te Amsterdam 6 April 1665 (13 April begraven in de Nieuwe Kerk). Zij was de dochter van HANS DE WOLFF en TANNEKE SIJMON'sdr. PUTZE.

Uit het huwelijk DE WOLFF-PUTZE werden drie zonen en vier dochters geboren, onder welke laatste nog MAIJKEN DE WOLFF, geboren te Keulen in 1586, begraven in de Oude kerk te Amsterdam 15 Februari 1635. Zij was den 20ten Februari 1610 getrouwd met den dichter JOOST VAN DEN VONDEL, die sedert 1596 te Amsterdam woonde.

JOOST VAN DEN VONDEL is geboren te Keulen 17 Nov. 1587 en te Amsterdam overleden 5 Februari 1679. Hij was de zoon van JOOST VAN DEN VONDEL den ouden en SARA PIETER'sdr. KRANEN.

Deze inlichting ontvingen wij van een lid der familie VAN ERPECUM, die veel belang stelt in den door ons beschreven penning.

Wij brengen oprechten dank aan allen, die ons werk aldus hielpen verbeteren.

Leeuwarden, 6 Dec. 1909.

S. WIGERSMA HZ

